

УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА

**Кафедра богослов'я та суспільствознавчих дисциплін
імені Академіка УАН Івана Луцького**

**Робоча програма навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ**

ОБОВ'ЯЗКОВА ДИСЦИПЛІНА

**Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти
за спеціальністю 041 «Богослов'я»**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри богослов'я та суспільствознавчих дисциплін імені Академіка УАН Івана Луцького гуманітарного факультету університету 30 серпня 2018 року (протокол № 1).

Завідувач кафедри
кандидат філософських наук,
ліценціат теології
_____ О.І. Савчук
30.серпня 2018 р.

ВСТУП

Метою викладання дисципліни «Історія філософії Нового часу» є формування у студентів наступних компетентностей:

Системні компетентності:

- здатність переосмислювати наявне та створювати нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, наукові, культурні, етичні та інші проблеми;
- здатність планувати й організовувати роботу дослідницьких колективів з рішення наукових і науково-освітніх завдань.

Інструментальні компетентності:

- здатність знаходити, обробляти і аналізувати необхідну інформацію для рішення проблем й прийняття рішень.

Соціально-особистісні компетентності:

- здатність забезпечувати безперервний саморозвиток і самовдосконалення, відповідальність за розвиток інших.

Професійні компетентності:

- здатність самостійно виконувати науково-дослідну діяльність з використанням сучасних соціально-філософських теорій;
- здатність адаптувати і узагальнювати результати сучасних наукових досліджень для вирішення наукових і практичних проблем з урахуванням набутих соціально-філософських знань.

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни «Історія філософії Нового часу» студенти мають продемонструвати такі результати навчання:

знати:

- предмет соціальної філософії, його зв'язок з предметами інших суспільствознавчих наук;
- зміст теорії та методології соціальної філософії у порівнянні з теоретико-методологічними аспектами інших суспільствознавчих наук;
- суспільство як складну багатофункціональну систему;
- основні категорії соціальної філософії, необхідні для осмислення соціальної реальності;
- детермінації соціальних підсистем: матеріально-виробничої, духовно-культурної, соціальної та політично-організаційної;
- соціальну структуру суспільства, найважливіших соціальних інститутів;
- основні соціально-філософські парадигми, що складають методологію дослідження суспільних процесів та соціальних відносин;
- аксіологічні виміри людського буття.

вміти:

- використовувати набуті соціально-філософські знання при вивченні інших суспільствознавчих наук;
- проводити наукове дослідження соціальних, соціально-культурних та соціально-політичних феноменів на стику різних галузей суспільствознавства;
- осмислювати особливості суспільного життя, структуру суспільної свідомості та її вплив на формування світогляду особистості;

- розкривати причинно-наслідкові зв'язки в процесах модернізації та глобалізації сучасного суспільства;
- використовувати філософську культуру для осмислення суперечливих проблем суспільства і прийняття рішень;
- проводити компаративний аналіз основних теоретичних підходів до дослідження суспільства як самоорганізованої системи та репрезентувати його результати;
- використовувати соціально-філософської методології в процесі роботи над дисертаційним дослідженням;
- використовувати у професійній діяльності базові знання з соціальної філософії.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 04 «Богослов'я»	Нормативна	
Модулів – 2		<i>Рік підготовки</i>	
Змістових модулів – 2	Спеціальність 041 «Богослов'я»	2-й	2-й
Курсова робота		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин – 90		3-й	3-й
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Ступінь вищої освіти: бакалавр	18 год.	8 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		18 год.	2 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		24 год.	50 год.
ПК: 30 год			
Вид контролю: іспит			

Примітка: Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 36 до 72.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточне оцінювання студентів на семінарських заняттях здійснюється за чотирибальною шкалою, де «2» - незадовільно; «3» - задовільно; «4» - добре; «5» - відмінно.

Підсумковий контроль у вигляді екзамену проводиться у тестовій формі і оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС

Шкала в балах	Національна шкала	Шкала ЄКТС
90-100 балів	5 «відмінно»	A
80-89 балів	4 «дуже добре»	B
65-79 балів	4 «добре»	C
55-64 бали	3 «задовільно»	D
50-54 бали	3 «достатньо»	E
35-49 балів	2 «незадовільно»	FX
1-34 бали	2 «неприйнятно»	F

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, метод проектної роботи.

Діагностика (моніторинг і перевірка) результатів навчання здійснюється шляхом виконання студентами:

- 1) тестових завдань;
- 2) написанням есе;
- 3) презентацій і виступів на наукових заходах;
- 4) підсумкового екзамену у тестовій формі.

• **Словесні**

Розповідь-пояснення використовується під час навчання студентів на протязі лекції. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повість, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу залежить головним чином від уміння викладача розповідати, дохідливості та доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда – це діалог між викладачем та студентом, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати студента на активізацію отриманих знань. Саме з допомогою їх викладач активізує діяльність студентів, ставлячи їм запитання для розмірковування, розв'язання проблемної ситуації.

Лекція служить для пояснення теми; її типовими ознаками, є тривалість запису плану та рекомендованої літератури, уведення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки викладача, відповіді на запитання.

• **Наочні методи**

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в яскравішому викладенні та показі власної думки.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування, наприклад, демонстрація навчальних фільмів.

• **Навчальна робота під керівництвом викладача** – самостійна робота. До неї належать написання рефератів, самостійні письмові роботи, контрольні роботи, написання тестів.

Контроль

Перевірка глибини засвоєння знань, рівня сформованості навичок та умінь студентів відбувається у формі поточного, проміжного та підсумкового видів контролю.

Поточний контроль здійснюється через оцінювання усних відповідей щодо проблем для обговорення, передбачених планом семінарських занять, виконання процесуальних документів на практичних заняттях, а також шляхом:

- проведення експрес-опитувань,
- тестування,
- підготовки доповідей і рефератів,
- написання самостійних і контрольних робіт.

При оцінюванні враховується глибина теоретичних знань та практичних навичок студентів, курсантів чи слухачів і вміння застосовувати їх на практиці.

Проміжний контроль передбачає перевірку рівня засвоєння студентами теоретичного і практичного матеріалу модулів і здійснюється в межах семестру наприкінці планового вивчення спецкурсу.

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку після закінчення вивчення навчальної дисципліни.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I.
Тема 1. Предмет новочасної філософії та її місце в системі філософських знань
Тема 2. Генеза соціально-філософських ідей Нового часу
Тема 3. Людина як предмет філософської рефлексії
Тема 4. Суспільство як цілісна соціальна система, що саморозвивається
Змістовий модуль II.

Тема 5. Фундаментальні основи буття суспільства
Тема 6. Духовне життя суспільства
Тема 7. Соціальне буття суспільства
Тема 8. Регулятивні механізми функціонування і розвитку соціуму
Тема 9. Єдність і різноманіття історичного процесу

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	л	п	ПК	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
<u>Тема 1.</u> Предмет соціальної філософії та її місце в системі філософських знань	6	2	2		-	2
<u>Тема 2.</u> Генеза соціально-філософських ідей	6	2	2		-	2
<u>Тема 3.</u> Людина як предмет філософської рефлексії.	6	2	2		-	2
<u>Тема 4.</u> Суспільство як цілісна соціальна система, що саморозвивається	7	2	2		-	3
<u>Тема 5.</u> Фундаментальні основи буття суспільства	7	2	2		-	3
<u>Тема 6.</u> Духовне життя суспільства	7	2	2		-	3
<u>Тема 7.</u> Соціальне буття суспільства	7	2	2		-	3
<u>Тема 8.</u> Регулятивні механізми функціонування і розвитку соціуму	7	2	2		-	3
<u>Тема 9.</u> Єдність і різноманіття історичного процесу	7	2	2		-	3
ПК				30		
Усього годин	90	18	18	30		24

Рекомендована література

Базова література

1. Андрущенко В. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручник / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Генеза, 2016. – 656 с.
2. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії: Західноєвропейський контекст. – Київ: Тандем, 2000. – 416 с.
3. П'янзін С. Д. Основи соціальної філософії: навч. посіб. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 152 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.cdu.edu.ua/385/1/osnovu.pdf>
4. Таран В. О., Зотов В. М., Резанова Н. О. Соціальна філософія: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.

Допоміжна література

1. Аврелий Марк. Наедине с собой. – К.-Черкасы: РИЦ «Реал», 1993. – 148 с.
2. Андрущенко В. П., Губерський Л. В., Михальченко М. І. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручн. для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. – Вид. 4-те, випр. та доп. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 552 с.
3. Анисимов С.Ф. Духовные ценности: производство и потребление. – М.: Мысль, 1988. – 255 с. .
4. Аристотель Политика // Сочинения: В 4-х т. Т. 4 / Пер. с древнегреч.; Общ. ред. А. И. Доватура. – М.: Мысль, 1983. – С.38-57. – 830 с. (Филос. наследие. Т, 90).
5. Арон Р. Этапы развития социологической мысли – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/aron/
6. Барулин В.С. Социальная философия: Учебник. – Изд. 3-е. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 560 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/2674204/>
7. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. – М, 1995. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://skepdic.ru/wp-content/uploads/2013/05/Berger_Lukman_-Sotcialnoe_konstruirovanie_realnosti_Skepdic.ru_.pdf
8. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М.: Мысль, 1990. – 268 с.
9. Бойченко І.В., Бойченко М.І. Філософія історії: предмет, напрямки, детерміністські та ігрові концепції. – К.:ЦГО НАН України, 1995. – 60 с.
10. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. –М.: Наука, 1983 - 418 с.
- 11.Булгаков С. Философия хозяйства. – М.: Наука, 1990. – 412 с.
12. Вебер М. Основные социологические понятия. // Избр. произв. – М., 1990. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Weber/osn_soc.php
13. Вебер М. Протестанская этика и дух капитализма. // М.Вебер. Избранные произведения: Пер. с нем. / Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл П. П. Гайденко.– М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
14. Винниченко В. Відродження нації. В 3-х тт. ,Ч.1. – К.: Політвидав, 1990. – 542 с.

15. Витаньи И. Общество, культура, социология. – М.: Прогресс, 1984. – 287 с.
16. Вовк Хв. Антропологічні особливості українського народу // Студії з української етнографії та антропології. – К., 1995. – 250 с.
17. Гегель Г.В.Ф. Лекции по философии истории. – СПб.: Наука, 1993. – 479 с.
18. Гельвеций К.А. Сочинения в 2-х т., (Сост. и общ. ред, Х.Н.Момджяна) – М.: Мысль, 1974. – Т.2: О человеке. – 687 с.
19. Гоббс Т. // Избр. произведения В 2-х тт. – М.: Мысль, 1964 – Т.2: Гоббс Т. Левиафан. – 736 с.
20. Гогозов И.А. Введение в философию историю. – М.: PerSe ; СПб.: Университетская книга, 2000. – 543 с.
21. Гумбольдт В. О мышлении и речи. О влиянии различного характера языков на літературу и духовное развитие. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
22. Гуревич П.С. Философия человека. – М.: ИФРАН, 1999-2001– [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/gurep01/>
23. Гэлбрейт Д. Экономические теории и цели общества. – М.: Прогресс, 1979. – 408 с.
24. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – М.: «Книга», 1991. – 576 с.
25. Дарвин Ч. Воспоминания о развитии моего ума и характера: Автобиография. Дневник работы и жизни. – М.: Изд-во АН СССР, 1957. – 251 с.
26. Дарвин Ч. Происхождение видов путем естественного отбора, или Сохранение благоприятных рас в борьбе за жизнь [Текст]: Пер.с шестого издания (Лондон, 1872) / Ч. Дарвин; АН СССР. – Санкт-Петербург: Наука, 1991. – 539с. – (Классики науки).
27. Дембовский Я. Психология обезьян. – М.: Из-во иностранной литературы, 1963. – 236 с.
28. Дерягина М. А. Орудийная деятельность приматов: критерии и определение // Биологические предпосылки антропосоциогенеза. – [отв. ред. В. П. Алексеев, М. Л. Бутовская] ; АН СССР, Ин-т этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. – М. : ИЭ. [1 / М.Л. Бутовская, М.А. Дерягина, Э.П. Фридман и др.]. – 1989. – 128,[2] с. : ил. – Библиогр. в конце глав.
29. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – К.: Товариство “Знання” України, 1991. – 48 с.
30. Дюркгейм Э.О. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М.: Наука, 1991. – 575 с.
31. Энгельс Ф. Роль праці в перетворенні мавпи в людину. – Маркс К., Энгельс Ф. – Тв. – Т. 20. – С. 50-59.
32. Руссо Ж.–Ж.. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права. – К.: «Port–Royal», 2001. – 583 с.

33. Замогильный И.С. Динамика социальной дифференциации. – Саратов: Изд-во Саратов.ун-та, 1991 - 157с.
34. Заславская Т.И., Рывкина Р.В. Социология экономической жизни. – Новосибирск: Наука, 1991. – 448 с.
35. Злобин Н.С. Культура и общественный прогресс. – М.: Наука, 1980. – 304 с.
36. Иванов В.П., Козловский В.П., Быстритский Е.К. Культура и развитие человека. – К.: Наук. думка, 1989.
37. Ильин В.В. Политическая антропология. – М.: Издательство МГУ, 1995. – 254 с.
38. Интеллигенция. Власть. Народ: Антология. – М.: Наука, 1992. – 341с.
39. Кампанелла Т. Місто Сонця.– К.: Дніпро, 1988.– 207 с.
40. Кант И. Грезы духовидца поясненные грезами метафизика. / Там же, С. 291-361.
41. Кант И. К вечному миру – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.civisbook.ru/files/File/Kant_K_vechnomu_miru.pdf
42. Кант И. Опыт о болезнях головы. Соч. В 6-ти тт. – М.: Мысль, 1963-1966. – Т.2 – С. 225-242.
43. Коллингвуд Р. Идеи истории. Автобиография. – М.:Наука, 1980. – 486 с.
44. Кондерсе Ж. Эскиз исторической картины прогресса человеческого разума. – М.-Л.: Соцэкгиз,1936. – 265 с.
45. Культура українського народу. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.
46. Культурология. XX век. Словарь. – Спб: Университетская книга, 1997. – 630 с.
47. Мак'явеллі Нікколо. Флорентійські хроніки; Державець / Пер. з іт. А.Перепадя. – К.: Основи, 1998. – 492 с.
48. Манхейм К. Идеология и утопия. – М.:ИНИОН, 1992. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: royallib.com/book/...karl/ideologiya_i_utoriya.html
49. Маркарян Э.С. Теория культуры и современная наука: (логико-методол.анализ). – М.: Мысль, 1983. – 285 с.
50. Маркс К. К. критике политической экономии. Предисловие. // Маркс К., Энгельс Ф., Соч.т.13. // Економічно-філософські рукописи 1844 року. – Т.: 42.
51. Межуев В. Культура и история. – М.: Политиздат , 1977. – 199 с.
52. Месарович М., Такахара Я. Общая теория систем: математические основы. – М.: Мир, 1978. – 312 с.
53. Момджян К.Х. Социум. Общество. История. – М., 1995. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://multidollar.ru/history/momdzhan_k_kh_socium_obhhestvo_istorija_posobie_dlja_studentov_i_aspirantov_m_1995_405_s.htm
54. Мор Т. Утопия. – М.: Наука, 1978.– 415 с.
55. Мостяев О.І. Етнос і нація: проблеми ідентичності. – К.: УЦДК, 1998. – 204 с.
56. Моуди Р. Жизнь после смерти. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.ru/MOUDI/moudi.txt>

57. Общественное сознание и его формы. – М.: Политиздат, 1986. – 367 с.
58. Общественные отношения и формирование нового человека. – Львов, Свит, 1990. – 299 с.
59. Панарин А.С. Философия политики. – М.: Новая школа, 1996. – 424 с.
60. Парсонс Т. Система современных обществ. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Parsons/index.php
61. Печчеи А. Человеческие качества. – М.: «Прогресс», 1985. – 312 с.
62. Платон. Сочинения. В 3-х т. (под общ. ред. А.Ф. Лосева и А.Ф. Асмуса.). – М., 1971. – Т.3., ч.1.: Платон. Государство. – 678 с.
63. Поздняков Э.А. Философия политики. – М.: Весь Мир, 2014. – 544 с.
64. Принципы организации социальных систем: теория и практика. – Київ–Одеса: Вища школа, 1988.– 242 с.
65. Проблемы философии культуры. – М.: Прогресс, 1984. – 357 с
66. Рябов С.Г. Політологічна теорія держави. – К.: Тандем, 1996. – 239 с.
67. Садовский В.Н. Обоснования общей теории систем. – М.: "Наука", 1974. – 280 с.
68. Сегеда С. П. Антропологія: Навч. Посібник. – К.: Либідь, 2001. – 336 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://shron.chtyvo.org.ua/Seheda_Serhii/Antropolohiia.pdf
69. Семенов Ю.Н. Социальная философия А.Тойнби. – М.:Наука, 1980. – 200с.
70. Семигин Г.Ю. Социальное партнерство в современном мире. – М.: Мысль, 1996. – 208 с.
71. Сенека Луцій Анній. Моральні листи до Луцілія / Пер. з латин. А.Содомори. – К.: Основи, 1999. – 603 с.
72. Симонов П.В., Ершов П.М., Вяземский Ю.П. Происхождение духовности. – М.: Наука, 1989. – 350 с.
73. Сорокин П. Социокультурная динамика. // Человек. Цивилизация. Общество. – М.: Политиздат, 1992.– 543 с.
74. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Sorok2/index.php
75. Социальная структура и стратификация в условиях формирования гражданского общества в России. – М.: РАН ИС, 1995. – 171 с.
76. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства. – Т.21: С. 23–178;
77. Маркс К. Экономическо–философские рукописи 1844 г. – Т.42: С. 449–554.
78. Тейлор Э.Б. Первобытная культура. – М.: Политиздат, 1989. – 573 с.
79. Типология культур. // Культура: теории и проблемы. – М.: Наука, 1995. – 272 с.
80. Тойнби А.Дж. Постигание истории. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Toynbee/_Index.php.
81. Тойнби А.Дж. Цивилизация перед судом истории: Сборник / Пер. с англ. – М.: Рольф, 2002. – 592 с.

82. Тоффлер О. Третья волна. – Москва: АСТ, 2004. – 781с.
83. Уемов А.И. Системный подход и общая теория систем. – М.: Мысль, 1978. – 272 с.
84. Українська культура і сучасність. – Львів: Світ, 1994. – 456 с.
85. Уледов А.К. Духовная жизнь общества. Проблемы методологических исследований. – М.: Мысль, 1980. – 149 с.
86. Уледов А.К. Структура общественного сознания. (Теоретико-социологическое исследование). – М.: Мысль, 1968.– 330 с.
87. Февр Л. Бои за историю. – М.: Наука, 1991.– 635 с.
88. Философия истории: антология. – Москва: Аспект- Пресс, 1995. – 351 с.
89. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М., 1993. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: royallib.com/.../frank.../s_1_frank_duhovnie_osnovi_obshchestva_vvedenie_v_sotsialnyu_filosofiyu.html
90. Фрезер Дж. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. / Пер. с англ. – М.: АСТ, 1998. – 784 с.
91. Хачатурян А.Б. Общественные отношения и общественное сознание. – М.: МГЗПИ, 1982. – 158 с.
92. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Генштальт и действительность. – М.: Мысль, 1998. Т. 1. Гештальт и действительность. – 663 с. Всемирно-исторические перспективы. М.: Мысль, 1998. Т. 2. – 606 с.
93. Шрейдер Ю.А., Шаров А.А. Системы и модели. – М.: Радио и связь, 1982. – 152 с.
94. Геллнер Э. Нации и национализм. Пер. с англ./ Ред. и послес. И.И. Крупника. М.: Прогресс. 1991. 320 с.
95. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. – М., 1974. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pseudology.org/science/SystemPodhod.htm>
96. Ясперс К. Смысл и назначение истории.: Пер. с нем. 2–е изд. – М.: Республика, 1994. – 527 с.